

NOCTUA

SIVE

NOVA EX BIBLIOTHECA VETERINARIA

Kiadja a Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum

2013. december

17. évfolyam 4. szám

***Kellemes karácsonyi ünnepeket és
boldog új évet kívánunk
minden kedves Olvasónknak!***

Köszönetnyilvánítás

Köszönetet mondunk az Állatorvos-tudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum és valamennyi használónk nevében mindazoknak, akik a 2013. évben a könyvtárat adományukkal, munkájukkal, tanácsaikkal vagy az Alapítvány az Állatorvostudományért számlájára (száma: 11707024-20292975) befizetett összeggel támogatták. Nevük a könyvtár honlapján olvasható.

(<http://konyvtar.univet.hu/> - Magunkról, Támogatók).

A Nyílt Hozzáférés Csütörtöke

2013. október 21-27. között tartották az Open Access (Nyílt Hozzáférés) Hetét világszerte.

2013. október 24-én e témához kapcsolódóan könyvtárunkban három előadást hallgathattak meg az érdeklődők:

1. Útkeresés a tudás szabad áramlásáért – a különböző kiadók megoldásai a folyóiratok nyílt hozzáférésehez (előadó: Kiss Annamária – Semmelweis Egyetem, Központi Könyvtár)
2. Nyílt hozzáférés az állatorvos-tudományban – OA folyóiratok és HuVetA (előadó: Winkler Bea – Állatorvos-tudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum)
3. Open Access – az eszme és a gyakorlat (előadó: Holl András – Konkoly Thege Miklós Csillagászati Kutatóintézet)

Az információ terjesztésében a kiadóknak eddig kiemelkedő szerep jutott. Így első halálra a nyílt hozzáférés lehetősége inkább kedvez a szerzőnek, mint a kiadói oldalnak. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy ingyen lehet a tudományos információkhoz hozzáférni. Az új elv szerint a publikáció írójának kell fizetnie a közlésért. (Ez ma cikként kb. 500-2000 Euró között mozog folyóirattól függően.) Valószínűleg e gyakorlat

elterjedésének hatására át fognak alakulni az egyetemek, tudományos kutató intézmények költségvetési és pályázati rendszerei, hiszen ezen intézményeknek is érdekük, hogy dolgozóik tudományos munkája minél szélesebb körben elérhetővé váljon.

Kiss Annamária a külföldi és hazai kiadók jelenlegi megoldásait és a folyóiratok nyílt hozzáféréseinek különböző lehetőségeit mutatta be előadásában.

A cikkek iránt érdeklődők a Directory of Open Access Journals (DOAJ) hivatalos oldalán (<http://www.doaj.org/>) nézhetik meg, hogy melyek a hivatalosan elismert nyílt hozzáférésű folyóiratok.

Második előadónk, Winkler Bea az állatorvos-tudomány szemszögéből járta körbe e témát. A DOAJ jegyzékben jelenleg 124 állatorvos-tudományi témájú folyóirat található. Ehhez kapcsolódóan merült fel a szerzői jog témaköre. A Creative Commons a szerzői jog tulajdonosának lehetővé teszi, hogy a jogok egy részét a közösségre ruhazza át, míg más részét magának megtartsa.

(Hivatalos oldalak: <http://creativecommons.org/>; <http://creativecommons.hu>)

Ezután néhány nyílt hozzáférést lehetővé tevő folyóirat került bemutatásra az alábbi szempontok figyelembe vételével: kiadó, ország, nyelvterület, publikáció díja, licenz.

Az előadás második felében a HuVetA (Hungarian Veterinary Archive/Magyar Állatorvostudományi Archívum; <http://huveta.univet.hu>) adatbázis bemutatására került sor.

Érdekességképpen néhány számadat:

- jelenleg 824 tétel van az adatbázisban
- az idén 6000 látogatója volt: ebből 4000 hazai; 300 USA; 200 UK, 130 Németország
- népszerű tartalmak: biográfia kötet (296), PhD disszertációk.

Az utolsó előadónk Holl András volt, aki arra a kérdésre próbálta megadni a választ, hogy milyen problémák hívták életre a nyílt hozzáférés lehetőségét, és hogy az eredeti elképzelések mennyire változtak a gyakorlati megvalósítás során.

Általánosan megfigyelhető, hogy a tudományos életben exponenciálisan növekszik a kutatók és a publikálni kívánt cikkek száma. Ez azt eredményezi, hogy több szakmai folyóirat jön létre, az ismertebb folyóiratokba nehezebb bekerülni, ezáltal a publikációs és beszerzési költségek növekszenek. Ezt a növekedést már nem lehet követni (se a kutatók, se a kutatási irányítóknak, se a tudományos szakkönyvtáraknak). Ehhez az kell, hogy újragondoljuk a jelenlegi finanszírozási rendszert. Mivel a legtöbb kutatás közpénzek által támogatott, ezért véleménye szerint a kutatási eredmények közreadásának költségeit a kutatási projektek anyagi vonzáthoz kellene beépíteni.

A nyílt közzététel mellett hangsúlyt kell helyezni az információk hosszú távú elérhetőségére, így a publikációk azonosító adatainak meghatározására, és tartalmának részletes feltárására.

A szerzőknek azt ajánlja az előadó, hogy mindenképp publikálás előtt akár több kiadó-

val is fel kell venni a kapcsolatot. Meg kell találni a szerzőnek a számára legmegfelelőbb folyóiratot, a kiválasztás során ellenőrizni kell, hogy nyílt hozzáférés tekintetében mit enged meg az adott kiadó. Illetve felhívja a figyelmet a szerzői záradék (author addendum) lehetőségére is (Szerzői záradékra vonatkozó minta az alábbi oldalon található: <http://real.mtak.hu/eprints/aa.html>). Ezáltal ugyanis a kézirat felett továbbra is a szerző rendelkezhet.

Összegezve: ahhoz, hogy a nyílt hozzáférés eszméje megvalósuljon, a gyakorlatban is reálisan kell szemlélni a tudományos kommunikációban történő változásokat. A gyakorlati megvalósítás során folyamatosan merülnek fel kérdések és akadályok, de ezek az eddigi tapasztalatok alapján kompromisszumok alkalmazásával megoldhatók. Így mindenki számára hasznossá válhat a tudományos információk terjesztésének e hatékony módja: egyrészt az olvasók könnyebben jutnak hozzá a publikációkhoz, kutatási adatokhoz, másrészt a kutatók szabadabban férhetnek hozzá saját kutatási területük legfrissebb eredményeihez. (EK)

A tudós titkára – publikálás támogató eszközök

„Minden sikeres tudós mögött ott áll egy jó titkár.” Ez a mém igaz lehetett a XX. század utolsó harmadáig, ám a XXI. századi tudósnak magának kell elvégeznie a sokszor időigényes titkári teendőket is. Rendelkezésére áll ehhez a digitális világ tudásbázisa és a kompatibilis eszközök széles választéka, ám a gyorsan változó technológia világában nem egyszer venné hasznát a friss, naprakész információknak is: mit és hogyan érdemes használnia, hogy az információ-menedzsment és egyéb aprómunka a lehető legkevesebb idejét vegye el a kutatástól és az oktatástól.

A tudományos könyvtárak világszerte végzik ezt a feladatot, ellátva felhasználóikat a szükséges szoftverekkel és ismeretekkel, tutoriálokkal és a megfelelő alkalmazás kiválasztását segítő egyéb információkkal (<http://library.stanford.edu/research/bibliography-management>), sokszor komoly összegeket áldozva előfizetéses szolgáltatásokra és az értékelést támogató kutatásokra. Az interneten fellelhető ingyenesen hozzáférhető eszközöket is előszeretettel használják, a forrás-kezelettel kelet-európai térségben pedig a költségigényesebb fejlesztéseket konzorcialis keretek között, pályázati támogatással valósítják meg.

A felsőoktatási könyvtárak bibliográfia-kezelők előfizetésével, és/vagy ingyenes bibliográfia-kezelők használatának oktatásával támogatják az oktatók és hallgatók egyéni tudományos információ-menedzsmentjét.

Emellett fontos szerepet töltenek be a közös munkát és a tudományos eszmecserét támogató alkalmazások használatának oktatásában is.

A Könyvtár őszi előadásorozatának novemberi programja a tudományos információ-menedzsment néhány speciális szeptével foglalkozott. Miszori Katalin *A tudós szármokban* című előadása a szerzők és a művek egyedi azonosítását szolgáló kódokat mutatta be, valamint áttekintette a tudományos teljesítmény mérésének leggyakoribb mutatóit. A *tudós titkára* című előadásában Bikádi Katalin az irodalmazást segítő szolgáltatásokra – alertekre, és az EndNote Web és Zotero bibliográfia-kezelőkre – hívta fel a figyelmet, és ismertetett néhány plágiumszűrőt. A prezentációk a könyvtár honlapján megtekinthetők. Az előadásokat bibliográfiakezelő-használati tréningek egészítették ki. (BK)

Két új adatbázis: BestBETs for Vets és VetSRev

Idén nyáron a Nottinghami Egyetem, Centre for Evidence-based Veterinary Medicine – CEVM (Bizonyítékon Alapuló Állatorvoslási Központ) munkatársai két új, az interneten ingyenesen elérhető, állatorvosok részére készült adatbázist mutattak be: a BestBETs for Vets és a VetSRev-et.

A **BestBETs for Vets** (<http://bestbets-forvets.org/>) adatbázist a korábban sürgősségi ellátást nyújtó állatorvosok számára létrehozott, bizonyítékon alapuló orvoslást segítő adatbázis – a BestBETs – mintájára dolgozták ki. Az adatbázis „legjobb bizonyíték témákat”¹ (BET = best evidence topic) tartalmaz, amelyek gyakorló állatorvosoktól származnak, és a CEVM csapata átfogó irodalomkutatást végzett pontos megválaszolásuk érdekében.

Minden „legjobb bizonyíték téma” (LBT) 6 részből áll:

1. *Klinikai forgatókönyv*: ez a rész bemutatja a téma hátterét és a hétköznapi klinikai helyzetet, amelyben döntést kell hozni.
2. *3 részből álló ún. PICO (Patient, Intervention, Comparison, Outcome) kérdés*: minden LBT kérdés 3 nagyon konkrét és strukturált részből áll. Ha azonban a klinikai kérdés eltér az LBT kérdéstől, a bizonyíték nem használható.
3. *Irodalomkutatás*: minden LBT 2 keresési stratégiát tartalmaz (egyét a CAB Abstracts, egyet pedig a MEDLINE adatbázishoz), amelyeket a szakirodalomban való kereséshez használunk. Az eredmények csak a releváns tanulmányokat társítják a szóban forgó témához. Fontos kiemelni azonban, hogy az adatbázis csak két forráson alapul, így nem tartalmazza az összes „legjobb bizonyíték

témát”, amely létezik a szakirodalomban.

4. *Bizonyíték*: a releváns tanulmányok kritikus értékelésen esnek át, ami lehetővé teszi a minőségi értékelést. Minden tanulmány legfontosabb információit egy táblázat foglalja össze.
5. *Megjegyzések*: a szerzők kiemelik a további hasznos és fontos – „legjobb bizonyíték témával” kapcsolatos – tudnivalókat.
6. *Összegzés vagy lényeg*: a klinikai összegzés tartalmazza az eredeti kérdésre a választ, amely a szerzők véleménye szerint a bizonyítékok által is alátámasztott válasz.

Az adatbázisban kulcsszavak segítségével kereshetünk, továbbá keresésünket tárgykörök és kezelési módok segítségével is szűkíthetjük. Jelenleg az adatbázis kutyákkal, macskákkal és szarvasmarhákkal kapcsolatos témákat tartalmaz, de a közeljövőben ki egészül lovakra, szárnyasokra és juhokra vonatkozó információval is. Az érdeklődőnek lehetősége van arra, hogy a honlapon feliratkozva rendszeres tájékoztatást kapjon a legújabb „legjobb bizonyíték témákról”, valamint új témákat, megválaszolandó kérdéseket is ajánlhat.

„Noha a humán gyógyászatban számtalan hasonló adatbázis létezik, az állatorvoslásban egyedülálló ez az adatbázis. Nagyon kevés olyan bizonyíték összefoglalás áll a gyakorló állatorvosok rendelkezésére, amely megkönnyíthetné a mindennapi klinikai döntéseket” – nyilatkozott az adatbázisról dr. Rachel Dean, a CEVM igazgatója.²

A második, útjára indított adatbázis a **VetSRev** (www.nottingham.ac.uk/cevm/vetsrev), amely az állatorvos-tudomány témakörével kapcsolatos rendszerezett áttekintő tanulmányok (systematic reviews) adatbázisa.

A VetSRev-ben megtalálható rendszerezett áttekintő tanulmányok a PubMed és a CAB Abstracts adatbázisokban, speciális keresési szűrők alkalmazásával végzett keresések eredményei.

A szakma szerint a magas színvonalú rendszerezett áttekintő tanulmányok a klinikai döntéshozatal legnagyobb súllyal bíró bizonyítékai. A VetSRev jelen pillanatban 330 ilyen hivatkozást sorol fel. Az adatbázis létrehozásával a CEVM csapata egyrészt feltérképezte mindazt, ami már létezik ilyen téren, másrészt a létező állatorvosi rendszerezett áttekintő tanulmányokat szeretne volna a kutatók klinikusok számára egy helyen elérhetővé tenni.

Mi a rendszerezett áttekintő tanulmány, és mire jó?

A rendszerezett áttekintő tanulmány előre meghatározott kritériumok alapján megpróbálja azonosítani és értékelni az összes létező bizonyítékot, amely választ adhat egy adott kutatási kérdésre. A magas színvonalú szisztematikus értékelés célja az elfogultság minimálisra csökkentése konkrét, szisztematikus módszerek segítségével, beleértve az átfogó és dokumentált keresési stratégiákat,

¹ Továbbiakban: LBT.

² Forrás: <http://www.vetclick.com/news/academics-at-nottingham-uni-launch-bestbets-for-vets-and-vetsrev-p3125.php>.

amelyek lehetővé teszik az adatbázisba kerülő tanulmányok azonosítását. A jól végzett, és naprakész áttekintések biztosítják az egészségügyi beavatkozásokhoz szükséges legmegbízhatóbb bizonyítékokat.

Egy szisztematikusan áttekintés tartalmazhat meta-analízist, ahol az egyes vizsgálatok eredményeit statisztikailag kombinálják egy összesített, becsült eredmény céljából. Azonban a meta-analízis nem minden esetben a megfelelő módszer, például akkor, ha a vizsgálatok nem elég hasonlóak, vagy ha a tanulmányok gyenge minőségűek.

A rendszerezett áttekintő tanulmányok eltérnek a narratív elemzésektől, amelyek leírják egy téma szakirodalmát, azonban hiányzik belőlük a konkrét módszertan. Ez azt jelenti, hogy az elemzett bizonyítékok kiválasztása során, és ami a következtetéseket illeti, nagyobb az elfogultság kockázata, mint egy jól végzett szisztematikusan áttekintés esetén.

Az adatbázis tematikailag az állatgyógyászat, állatorvos-tudomány, állategészségügy, állatok szaporodása és takarmányozása, állatasszisztált terápia témaköreit fedi le, azonban az emberi betegségek állatok általi modellezésére vonatkozó tartalmat nem, kivéve, ha az eredmények közvetlenül kapcsolódnak az állatgyógyászatához.

A VetSRev hivatkozásai az eredeti áttekintésekhez kapcsolódnak, de a hozzáférés attól függ, hogy a teljes cikk szövege nyílt hozzáférésű-e, vagy előfizetés alapú.

Mint korábban említettük, a rendszerezett áttekintő tanulmány egy adott témával kapcsolatos teljes klinikai kutatásból a leginkább átfogó, tárgyilagos értékelés. Az állatgyógyászati rendszerezett áttekintő tanulmányok száma robbanásszerűen megnőtt az elmúlt években, így az állatorvosok ilyen adatbázisok által sokkal könnyebben, gyorsabban megtalálhatják a megbízható, lényeges információt a diagnosztikai vizsgálatok és kezelések adattengerében. (BM)

A keleti marhavészről a madárinfluenzáig

A magyar állat-egészségügyi szolgálat létrejöttének 125. évfordulója alkalmából 2013. október 15-én Az *Élelmiszerlánc-biztonság jövője* címmel szakmai konferenciát tartottak Óbudán, a Hotel Aquincumban. A Vidékfejlesztési Minisztérium (VM) és a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) közös rendezvényén egy kamarakiállításal járultunk hozzá az ismeretek gazdagodásához.

A magyar állategészségügy 125 évének történetét négy óriástablón lehetett nyomon követni. Bár a jeles évfordulót az első átfogó állat-egészségügyi rendelkezés kiadásától számítják (1888), a kiállítás ennél korábbi időszakról is megemlékezik. A Pesti Egyetem Orvosi Karán 1787-ben hozták létre az Állatgyógyászati Tanszékot, s ezzel elindult a magyar állatorvosi szakoktatás. Az első tanszék-

vezető maga az alapító, Tolnay Sándor volt (1787-1818). A kezdeteknél kell megemlíteni Zlamál Vilmost is, hiszen ő volt az első magyar, mai értelemben vett országos főállatorvos (1838, „regni veterinarius”). 1851-től lett önálló az állatorvosképzés, s ekkor már Pesti cs. kir. Állatgyógyintézetnek hívták az intézményt. Az első országos állategészségügyi siker: a keleti marhavész felszámolása 1881-ben történt. Ugyanebben az évben költözött a Tanintézet a mai helyére: a gazdagon fásított angolkerttel körülvett, Steindl Imre által tervezett új épületekbe.

A tabló nemcsak törvényeket, rendelkezéseket és a hazai állatorvosképzés történetét mutatja be, hanem jól számszerűsíthető adatokat is tartalmaz: az országos állatállomány (szarvasmarha, sertés, ló, juh) változása 1851 óta követhető, a magyar állatorvosok számának növekedésére pedig 1899-től van adat. Igyekeztünk felvázolni az állatorvosi közszolgálat fejlődését is. Az 1907-ben megalakult Országos Állategészségügyi Tanács a minisztérium első szakmai testülete volt, elnöke Hutýra Ferenc. 1928-ban jött létre az Országos Állategészségügyi Intézet, első igazgatója Manningger Rezső.

Az 1888-as rendelet után a következő mindegyre kiterjedő állat-egészségügyi szabályozás 1928-ban történt. Ez az alapos, részletesen kidolgozott törvény több országnak is mintaként szolgált. A látlat a második világháború után, 1948-72 között alakult vidéki állategészségügyi intézeteket és az 1967-ben létrejött laboratóriumokkal és rendelőintézetekkel felszerelt, hatósági feladatkörököt is ellátó megyei és fővárosi állat-egészségügyi állomásokat is megjeleníti. A rendszerváltást követő fontos események közül a Magyar Állatorvosi Kamara megalakulását (1990), az állatkórházak magánkézbe kerülését (1995), és az állatok kötelezővé vált egyedi megjelölését (1996) hangsúlyoztuk.

A 21. sz. elején készületi tervek és mentesítési programok készültek a fertőző betegségek leküzdésére. Kiemelkedő állat-egészségügyi teljesítmény volt 2006-ban a rekordidő alatt (1 hónap!) megfékezett madárinfluenza. 2008-tól az „egyetlen föld egyetlen egészség” mottó jegyében a hatósági felügyelet modern, élelmiszerlánc-szemléletű

ellenőrzéseket hajt végre. Ennek hatékonyabb alkalmazása érdekében 2012. március 15-ével létrejött „a termőföldtől az asztalig” jellegű Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH), a konferencia egyik szervezője.

A helyszűke miatt egyetlen – ám stílszerűen orvosi – vitrinben kiállított tárgyak közül az állatok egyedi jelölésre szolgáló fülcsipkézőket és a hatósági vizsgálatot jelző húsbélyegzőket emelném ki. A legnagyobb sikere Török Gyula hatósági állatorvos sárgarézdíszekkel és az ország címerével díszített bojtokkal ellátott 19. századi kardja aratta. Magyary-Kossa Gyula egykori dohányzóasztalán muzeális jellegű állatorvos-történeti könyveket, lapokat, folyóiratokat helyeztünk el, melyeket sűrűn forgattak az érdeklődők.

Az egész napos konferencián szép számmal tekintették meg az Állatorvos-történeti Gyűjtemény és a „Magyary-Kossa” Szakmáérténeti Könyvgyűjtemény anyagából rendezett időszakos látlatot.

Ki miben segít?

Ebben az évben öt kiváló új munkatárs lépett a korábbiak helyére, akik a Noctuának e számában mutatkoznak be írásaikkal.

ORBÁN ÉVA igazgató, múzeum, minőségügy
BÁNDI MELISSA olvasószolgálat, szakkönyvbeszerzés, feldolgozás

BIKÁDI KATALIN olvasószolgálat, használoképzés, MTMT támogatás

EDELÉNYI OTTILIA titkár, ha nem tudja, kihez forduljon; könyvtáros, ha nincs, aki csinálja

EGRI KRISZTINA olvasószolgálat, marketing
HAJDU GÁBOR rendszergazda

KURJÁK JÁNOSNÉ fénymásolás, digitalizálás
MIZSÓRI KATALIN szakinformátor, kari MTMT adminisztrátor, használoképzés

NÉGYESI BARBARA levéltáros, állatorvos-történet
OLÁH EDIT szakinformátor, könyvtárközi kölcsönzés, folyóiratok

SÁRKÁNY LAURA raktáros, fénymásolás
VÁRADI ADÉL főmuzeológus, állatorvos-történet

WINKLER BEA szolgáltatás-koordinátor, webmester, olvasószolgálat

GÖRBE ATTILÁNÉ ANIKÓ ruhatáros, biztonsági őr, beszélgetőtárs

